

**การศึกษาแนวคิดทางอภิปรัชญาของปราสาทขอม
ในจังหวัดนครราชสีมา***
**An Analytical Study of Metaphysics Regarding Khom
Castle in Nakorn Ratchasima Province**

พระยุทรนา อธิจิตโต¹ และชริศา ไชอำเอี่ยม²

Phra Yuttana Atijitto and Karisa Saiameam

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตนครราชสีมา¹

นักวิจัยอิสระ²

Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Nakorn Ratchasima Campus, Thailand

Independent researcher, Thailand

Corresponding Author, E-mail: yuthana.pul@mcu.ac.th

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาประวัติศาสตร์ของปราสาทขอมในจังหวัดนครราชสีมาตามหลักอภิปรัชญาศาสนา 2) ศึกษาแนวคิดและลักษณะที่ปรากฏทางอภิปรัชญาของปราสาทขอม และ 3) ศึกษาแนวคิดทางอภิปรัชญาของปราสาทขอมในจังหวัดนครราชสีมา เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยศึกษาจากด้านศิลปวัตถุปราสาทขอมในจังหวัดนครราชสีมา ด้านเอกสารจากพระไตรปิฎก หนังสือที่เกี่ยวกับอภิปรัชญาตลอดจนงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ผลการวิจัยพบว่า ปราสาทขอมในจังหวัดนครราชสีมา มีปราสาทหินอยู่ 2 แห่ง คือ ปราสาทหินพิมาย และปราสาทหินพนมวัน เป็นแหล่งโบราณสถานสมัยขอมที่ใหญ่โตและงดงาม เดิมใช้เป็นเทวสถานของศาสนาพราหมณ์ ต่อมาได้ใช้เป็นศาสนสถานพุทธศาสนาพุทธเถรวาท แนวคิดและลักษณะที่ปรากฏทางอภิปรัชญาของปราสาทขอมตามแบบศาสนาพราหมณ์ เป็นแบบเทวนิยมที่มีเทพเจ้าทั้งหลาย ผู้สถิตอยู่ ณ สรวงสวรรค์ภูเขาศุเมรุ อันเป็นแกนกลางของจักรวาล การสร้างปราสาทจึงเปรียบเสมือนการจำลองเขาพระสุเมรุเพื่อเป็นที่สถิตของเทพเจ้า มีการสร้างรูปเคารพของเทพเจ้าขึ้นประดิษฐานไว้ภายใน ตามด้วยพิธีกรรมทางศาสนา การวิเคราะห์แนวคิดทางอภิปรัชญาของปราสาทขอมในจังหวัดนครราชสีมาในการออกแบบและรูปสัญลักษณ์ของงามสถาปัตยกรรมที่มีคุณค่าทางอภิปรัชญาทางศาสนาพราหมณ์และพุทธ

*ได้รับบทความ: 21 เมษายน 2563; แก้ไขบทความ: 8 ธันวาคม 2563; ตอบรับตีพิมพ์: 23 ธันวาคม 2563

Received: April 21, 2020; Revised: December 8, 2020; Accepted: December 23, 2020

ศาสนาพุทธ เป็นความงามเชิงคุณค่าที่มีความสมบูรณ์ในตัวเอง มีคุณค่าคงที่ไม่ผันแปรและจะปรากฏออกมาในลักษณะที่เมื่อมนุษย์เข้าไปเกี่ยวข้องกับด้านคุณค่าทางความงาม คุณค่าทางจิตใจ คุณค่าทางประวัติศาสตร์ และคุณค่าทางสังคม

คำสำคัญ: แนวคิด; อภิปรัชญา; ปราสาทขอม

Abstract

This research The objectives are: 1) to study the history of Khom Castle in Nakhon Ratchasima province, according to religious metaphysics, 2) to study the concepts and appearances of the metaphysics of the Khom Castle, and 3) to study the metaphysical concepts of Khom Castle in Nakhon Ratchasima Province. This is a qualitative research by studying from the art objects of the Khom Castle in Nakhon Ratchasima province, documents from the Tripitaka, books on metaphysics, as well as related research.

The research found that: the Khom Castle in Nakhon Ratchasima province, there are 2 stone castles, namely Prasat Hin Phimai and Prasat Hin Phanom Wan. There are large and beautiful Khom archaeological site. Originally used as a Brahmin shrine later, there was a religion, Mahayana Buddhism. The concept and metaphysical appearance of Khom castle in the Brahmin style. Theism with all the gods, whose dwell in heaven Mount Phra Sumen, which are the core of the universe. The construction of a castle is like a simulation of Phra Sumen Mountain to be the home of the gods. The idols of the gods were created. Up enshrined inside followed by a religious ritual an analysis of the metaphysical concepts of Khom Prasat in Nakhon Ratchasima province in the design and symbolism of architectural beauty with metaphysical value of Brahmanism and Mahayana Buddhism. It is a self-worth beauty. It is of constant value and it will emerge in such a way when human beings are involved in the aesthetic value, mental value, historical value and social values.

Keywords: Concept; Metaphysics; Khom Castle

1. บทนำ

อภิปรัชญา หมายถึง ความรู้อันประเสริฐที่ยิ่งใหญ่เป็นความรู้ที่มีเนื้อความที่ลึกซึ้งยิ่งใหญ่มากด้วยหลักพื้นฐานที่แท้จริงของจักรวาลและ

สามารถใช้อธิบายวิชาอื่นๆ ได้ทุกวิชา เราจึงสามารถนำหลักการของปฐมปรัชญาไปอธิบายสาขาของปรัชญาได้ทุกสาขา (Changkwan-yuen, 2006 : 8) การศึกษาเกี่ยวกับอภิปรัชญา หมายถึง

ความเป็นจริงแท้ของสิ่งทั้งหลาย โดยใช้เหตุผล เป็นเครื่องมือหรือเรียกสั้นๆ ว่า เป็นวิชาที่ว่าด้วยการคาดคะเนความจริงด้วยเหตุผล ไม่ยอมเชื่ออะไรง่ายๆ อย่างที่พระพุทธเจ้าตรัสไว้ในกาลามสูตรหรือ เกสปุตตสูตร (Mahachulalongkornrajavidyalaya University, 1996)

อภิปรายเกี่ยวกับเรื่องของชีวิตเป็นความซาบซึ้งที่มีคุณค่าในจิตใจของมนุษย์ “วิชาที่ว่าด้วยความสามารถรับรู้ได้ด้วยประสาทสัมผัส เกิดความรู้สึกปิติยินดีอิ่มเอมใจ พอใจ และชื่นชมในสิ่งต่างๆ ที่เข้ามาปะทะสัมพันธ์กับชีวิต อาจจะเป็นในธรรมชาติเอง หรือที่มนุษย์ผลิตคิดค้นสร้างขึ้นโดยมีจุดประสงค์ให้มีความงาม” ดังเช่น กลุ่มปราสาทขอมในจังหวัดนครราชสีมา มีประวัติศาสตร์ของกลุ่มปราสาทขอมตามหลักศาสนา แนวคิด ลักษณะ และที่เป็นประติมากรรมทางอภิปรายของกลุ่มปราสาทขอมในจังหวัดนครราชสีมาที่ศึกษาชี้ประเด็นให้ปรากฏทางศิลปะและประติมากรรมที่เกิดขึ้นจากการได้สัมผัสกับสิ่งที่มีความหมายและอุดมคติของชีวิต แล้วทำให้เกิดอารมณ์ทางศิลปะและประติมากรรมออกมาเป็นรูปปราสาทหินที่สวยงาม ตามแนวความคิดทางอภิปรายกับศาสนามีความคล้ายคลึงกัน

ปราสาทขอมในจังหวัดนครราชสีมา มี 2 แห่ง คือ ปราสาทหินพิมาย และปราสาทหินพนมวัน งานศิลปะปราสาทหินในจังหวัดนครราชสีมาที่ศิลปินสร้างสรรค์ขึ้นไม่เพียงใช้ฝีมือเท่านั้น แต่ยังอาศัยความคิดและจิตวิญญาณสร้างด้วยรูปแบบศิลปะภายใต้แรงเงาความเชื่อทางศาสนาพราหมณ์ต่อมาใช้เป็นศาสนสถานพระพุทธศาสนาหายาน

เป็นส่วนที่ถูกนำมาพอกพูนเป็นเปลือกนอกห่อหุ้มแก่นภายในอันเป็นสาระที่เป็นความงามในพุทธศาสนาจึงมีศิลปวัตถุมากมายที่เป็นสัญลักษณ์ที่สะท้อนเรื่องราวต่างๆ ในพุทธศาสนาความเชื่อ ความศรัทธาร่วมกันระหว่างมนุษย์กับมนุษย์และสิ่งต่างๆ เป็นสื่อสัญลักษณ์ของผู้คนในแต่ละชุมชนที่แสดงถึงเชื้อชาติเผ่าพันธุ์และความแตกต่างทางวัฒนธรรมของชุมชนในแต่ละแห่งนั้นด้วยภายใต้สังคมที่มีวัฒนธรรมความเชื่ออันถือเป็นทั้งทางจิตใจของผู้คนเช่นความเชื่อเรื่องของนรกสวรรค์ การเกิดและชีวิตหลังความตายความเชื่อเหล่านี้แสดงถึงแนวคิดทางอภิปรายในพุทธศาสนาแบบชาวบ้านทั่วไปอีกด้วย (Popular Buddhism) คือ มีการผสมผสานความเชื่อแบบดั้งเดิมและคติทางศาสนาพราหมณ์มาใช้ดังปรากฏในสถานที่ต่างๆ จากความสงสัยอยากที่จะเข้าใจในสิ่งต่างๆ ที่เกิดขึ้นในคติความเชื่อของฮินดู (Phramaha Samai Thammasaro (Kong Hom), 2014)

การที่มนุษย์จะสร้างงานที่มีคุณค่าทางศิลปะก็ล้วนต้องอาศัยวัตถุต่างๆ ในธรรมชาติหรืออาศัยรูปแบบลักษณะต่างๆ ในธรรมชาติเช่นเดียวกัน ฉะนั้น ศิลปะจึงเป็นเรื่องของธรรมชาติเพราะทั้งสองอย่างมีความสัมพันธ์กันในฐานะที่เป็นส่วนหนึ่งของชาตินั้น ถ้าหากว่าเราเป็นผู้เข้าใจมองไม่มีสิ่งใดที่จะไม่เป็นสุนทรีย์อันนี้พูดไปตามภาษาของนักศิลปะที่มองทุกอย่างเป็นศิลปะเหมือนกับธรรมะก็เหมือนกัน ผู้ที่เป็นนักธรรมะก็จะย่อมมองเห็นความเป็นไปต่างๆ ในโลกทุกแห่งทุกมุมเป็นคติธรรมได้ (Phramaha Udom Panyapo (Athasatsri), 2004) ในธรรมชาติหรืองานศิลปะ

ต่างๆ ที่มนุษย์สร้างขึ้น ก็คือสุนทรียศาสตร์ที่แฝงอยู่กับสิ่งๆ นั้น อุทยานปราสาทหินพิมายเป็นหนึ่งในอุทยานประวัติศาสตร์ของประเทศไทย ซึ่งถือได้ว่ามีความสำคัญและมีคุณค่าทางจิตใจ ในทางพุทธศาสนาเองก็เห็นว่าศิลปวัตถุสามารถหาหนทางที่นี้ได้ ถ้าหากพาให้คนตระหนักถึงศีลธรรมอันดี เพราะว่าศิลปะเป็นสื่อสารที่อธิบาย ถ่ายทอดอุดมคติต่างๆ รวมถึงจริยธรรมได้อย่างมีประสิทธิภาพที่ดีที่สุดในทางหนึ่ง เช่นเดียวกับข้อเสนอของเซนต์ ออกัสติน นักปรัชญาในยุคกลางซึ่งเห็นว่า “ความหลือกวางของศิลปะ” สามารถเป็นเครื่องมืออันสำคัญที่จะช่วยให้คนเรารู้และเข้าใจถึงความจริงได้ง่าย เช่นเดียวกับความเห็นของ อิมมานูเอล ค้านท์ เห็นว่า การสร้างสรรค์งานศิลปะเป็นอัจฉริยภาพหรือความสามารถส่วนตัวของศิลปินที่ไม่สามารถสอนกันได้เลย และไม่เหมือนวิทยาศาสตร์ งานศิลปะสามารถรับใช้ศีลธรรมได้ในแง่ของสัญลักษณ์ (Symbol) (Panyaharn, 2008 : 1-2) แต่เนื่องในสังคมปัจจุบันเป็นสังคมที่เน้นเรื่องการศึกษา การรอบรู้ในทางวิชาการสร้างสัญลักษณ์ให้เห็นเป็นรูปร่างนั้นถูกสร้างขึ้นด้วยความเข้าใจ อิมเมอเรมใจ และรู้คุณค่าด้วย มิใช่สัญลักษณ์ที่มีความหมายคลุมเครือ

ดังนั้น ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษาวิเคราะห์แนวคิดทางอภิปรัชญาของปราสาทขอมในจังหวัดนครราชสีมาซึ่งผู้วิจัยมีแนวคิดที่อยากจะทราบว่า แนวคิดทางอภิปรัชญาของปราสาทขอมในจังหวัดนครราชสีมา นั้น จะมีประวัติศาสตร์ของปราสาทขอมตามแนวคิดอภิปรัชญาศาสนาเป็นอย่างไร แนวคิดและลักษณะที่ปรากฏทาง

อภิปรัชญาของปราสาทขอมเป็นอย่างไรและแนวคิดทางอภิปรัชญาของปราสาทขอมในจังหวัดนครราชสีมาเป็นอย่างไร โดยศึกษาแนวคิดลักษณะที่เป็นประติมากรรมที่ปรากฏทางอภิปรัชญาของปราสาทขอมในจังหวัดนครราชสีมา การศึกษาวิจัยในเรื่องนี้จะช่วยเพิ่มความรู้ ความคิด ความเข้าใจเกี่ยวกับคุณค่าของงานประติมากรรมในปราสาทหินพิมาย และปราสาทหินพนมวันให้เข้าใจได้เพิ่มขึ้นในอีกแง่มุมหนึ่งสำหรับผู้วิจัยนำเสนอานที่เป็นอภิปรัชญา ความงาม และประติมากรรมในปราสาทหินพิมาย และปราสาทหินพนมวันในทางสร้างสรรค์ที่จะสามารถส่งเสริมให้เห็นคุณค่าของผลงานประติมากรรมมากขึ้นต่อไปด้วย

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาประวัติศาสตร์ของปราสาทขอมตามแนวคิดอภิปรัชญาศาสนาในจังหวัดนครราชสีมา
2. เพื่อศึกษาแนวคิดและลักษณะที่ปรากฏทางอภิปรัชญาของปราสาทขอม
3. เพื่อศึกษาแนวคิดทางอภิปรัชญาของปราสาทขอมในจังหวัดนครราชสีมา

3. วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ เป็นการค้นคว้าวิจัยเอกสารเป็นหลักและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับเรื่องการศึกษาแนวคิดทางอภิปรัชญาของปราสาทขอมในจังหวัดนครราชสีมาพบว่า มีอยู่ 2 แห่ง คือ ปราสาทหินพิมาย ในอำเภอพิมาย และปราสาทหินพนมวัน ในอำเภอเมือง ดังนั้น จึงได้กำหนดขอบเขตการ

ศึกษาวิจัยทั้งปราสาท เอกสาร และปราชญ์ท้องถิ่นไว้โดยมีขั้นตอนต่อไปนี้

1. ด้านศิลปวัตถุ-ปราสาทขอมในจังหวัดนครราชสีมา เช่น ปราสาทหินพิมาย และปราสาทหินพนมวัน

2. ด้านเอกสาร ข้อมูลปฐมภูมิ ได้แก่ พระไตรปิฎกฉบับภาษาไทยของมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

3. ด้านเอกสาร ข้อมูลทุติยภูมิ ได้แก่ เอกสารตำราเกี่ยวกับอภิปรัชญา หนังสือตำราที่เกี่ยวข้องกับปราสาทขอม

4. ด้านเนื้อหางานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับอภิปรัชญา

5. การจัดเก็บรวบรวมข้อมูล การจัดทำและการวิเคราะห์ การนำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูลตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย ซึ่งนำเสนอข้อมูลในลักษณะวิธีการพรรณนาวิเคราะห์ (Descriptive Analysis)

4. สรุปผลการวิจัย

1. ประวัติศาสตร์ของกลุ่มปราสาทขอมตามหลักอภิปรัชญาศาสนา ในจังหวัดนครราชสีมา มีปราสาทหินอยู่ 2 แห่ง คือ ปราสาทหินพิมายและปราสาทหินพนมวัน ซึ่งถือได้ว่าทั้งสองปราสาทหินเป็นแหล่งโบราณสถานสมัยขอมที่ใหญ่โตและงดงาม ถูกสร้างขึ้นราวพุทธศตวรรษที่ 16 ซึ่งเดิมใช้เป็นเทวสถานของศาสนาพราหมณ์ ต่อมาได้ใช้เป็นศาสนสถานพุทธศาสนา มหายาน สมัยพระเจ้าชัยวรมันที่ 7 สถาปติยกรรมสิ่งก่อสร้างที่ยิ่งใหญ่ทั้งสองปราสาท แสดงถึงพลังแห่งศรัทธาอันแรง

กล้าที่มีต่อศาสนาพร้อมกันนั้นก็ยังแสดงถึงบารมีอันยิ่งใหญ่ของผู้สร้างปราสาทหินขอมในจังหวัดนครราชสีมาทั้งปราสาทหินพิมาย และปราสาทหินพนมวัน

2. แนวคิดและลักษณะที่ปรากฏทางอภิปรัชญาของกลุ่มปราสาทขอม ซึ่งได้ออกแบบก่อสร้างอย่างมีอุดมคติทางปรัชญาศาสนาพราหมณ์ที่ถือว่าเทพเจ้าทั้งหลาย ผู้สถิตอยู่ ณ สรวงสวรรค์ ภูเขาพระสุเมรุ อันเป็นแกนกลางของจักรวาล ความเชื่อเกี่ยวกับการสร้างปราสาทขอม ตามศาสนาพราหมณ์ สามารถสรุปคติความเชื่อได้ดังนี้ 1) เพื่อจำลองเขาไกรลาสหรือเขาพระสุเมรุอันเป็นที่อยู่ของเทพเจ้าสูงสุดคือ องค์พระศิวะเจ้าในศาสนาฮินดูลัทธิไศวนิกาย 2) เพื่อถวายแก่องค์พระศิวะเจ้าในศาสนาฮินดูลัทธิไศวนิกาย 3) เพื่ออุทิศถวายให้กับบรรพบุรุษผู้ล่วงลับไปแล้ว 4) เพื่อเป็นที่เก็บอัฐิของบรรพบุรุษและของผู้สร้างเองเมื่อคราวละสังขาร 5) เพื่อเป็นที่อยู่หรือที่ประทับของดวงวิญญาณของผู้สร้างและการอยู่ร่วมกันอันหนึ่งอันเดียวกันกับองค์พระศิวะ ซึ่งเป็นเป้าหมายสูงสุด เพราะมีความเชื่อว่า เมื่อถึงจุดนี้แล้ววิญญาณของผู้สร้างจะมีความเป็นอมตะ 6) เพื่อเป็นการประกาศเกียรติศักดิ์เกียรติคุณและอำนาจบารมีของผู้สร้างเองให้ปรากฏแก่สายตาของสาธารณชน นอกจากนั้นแล้วยังมีคติความเชื่อในภาพแกะสลักลวดลายจิตรกรรมต่างๆ ที่ประดับตกแต่งอยู่ที่ตัวปราสาท ซึ่งมีความเกี่ยวข้องกับเทพเจ้าทั้งสิ้นหรือเป็นการบูชาเทพเจ้า

3. แนวคิดทางอภิปรัชญาที่มีต่อปราสาทขอมในจังหวัดนครราชสีมา การศึกษาโครงสร้างตัวอาคาร หินทรายที่ใช้ก่อสร้าง สถาปัตยกรรมต่างๆ

ในตัวอย่างการต่างๆ แบบขอมโบราณ เรื่องราวที่มีการแกะสลักบนหินทรายมีกรอบความคิดของช่างผู้ออกแบบบนความเชื่อที่เป็นความจริงของศาสนา พราหมณ์-ฮินดูกำกับทุกส่วนบนตัวอย่างการทั้งหมด ซึ่งล้วนแต่เป็นความดีที่มนุษย์ได้สร้างขึ้นเพื่ออุทิศถวายพระศิวะทั้งสิ้น แต่ความดีที่ดียิ่งขึ้นไปคือการทำสมาธิเพื่อเป็นวิธีการหลุดพ้นจากความทุกข์เกิดภัยต่างๆ ที่พบเห็นในขณะเวียนว่ายเกิดในสังสารวัฏ จุดประสงค์การสร้างจารึกต่างๆ ที่ปรากฏในซากอิฐหินเหล่านั้นเป็นหน้าที่ของนักโบราณคดีช่วยวิเคราะห์ตีความความหมายของจารึกเหล่านั้นย่อมก่อให้เกิดประโยชน์ในการศึกษาความเป็นมาของประวัติศาสตร์ของปราสาทหินขอมโบราณ ขณะเดียวกันก็เป็นประโยชน์การศึกษาปรัชญาและศาสนาได้เช่นเดียวกันในเรื่องของความเชื่อที่เป็นความจริงทางปรัชญาศาสนาที่ปรากฏในรายละเอียดของการก่อสร้างไว้เพราะเมื่อปราสาทหินขอมโบราณเป็นเทวสถานในศาสนาพราหมณ์ฮินดู การวิเคราะห์ทางอภิปรัชญาที่มีต่อปราสาทหินขอมในจังหวัดนครราชสีมา สรุปได้ว่า 1) มนุษย์ประกอบด้วยกายและจิต จิตเป็นผู้ใช้ กายเป็นผู้รับใช้ มนุษย์ไม่ควรเป็นทาสของวัตถุ แต่ต้องเป็นทั้งนายของตนเองและของปราสาทหินขอม 2) ความจริงนามธรรมของปราสาทหินขอม เช่น ความดี ความงามเป็นสิ่งตายตัวไม่ขึ้นกับกาลเวลา บุคคล สังคม สภาพแวดล้อม ไม่ว่าจะเป็นบุคคลที่เกิดในที่ไหนใด ยุคใด สมัยใด ก็เข้าถึงความจริงนามธรรมเดียวกันได้ทั้งสิ้น เป็นสิ่งที่แน่นอนตายตัว เป็นนิรันดร์และอกาลิก 3) กฎเกี่ยวกับความจริงนามธรรมเกี่ยวกับปราสาทหินขอมเป็นกฎสากลเป็นเช่นนั้นเสมอ เช่น

เดียวกับกฎธรรมชาติทางวัตถุ เช่น กฎฟิสิกส์ที่เป็นอยู่เช่นนั้นโดยธรรมชาติ 4) การที่คนเราให้มาตรฐานคุณค่าแตกต่างกันของปราสาทหินขอม เป็นเพราะยังเข้าไม่ถึงความจริงแท้ เมื่อเข้าถึงแล้วก็จะพบความจริงสากลเดียวกัน เช่นความจริงที่ศาสตร์ทั้งหลายได้แก่ ญาณวิทยา จริยศาสตร์ และสุนทรียศาสตร์ เป็นความจริงอย่างเดียวกัน

5. อภิปรายผลการวิจัย

1. ประวัติศาสตร์ของกลุ่มปราสาทหินขอมตามหลักอภิปรัชญาศาสนาในจังหวัดนครราชสีมาพบว่า มีปราสาทหินอยู่ 2 แห่ง คือ ปราสาทหินพิมายในอำเภอพิมาย และปราสาทหินพนมวันในอำเภอเมือง ดังนั้น ผู้วิจัยจึงได้นำประวัติศาสตร์ปราสาทหินพิมายและประวัติศาสตร์ปราสาทหินพนมวันมาเสนอ ดังต่อไปนี้

ประวัติศาสตร์ปราสาทหินพิมายตั้งอยู่ในอุทยานประวัติศาสตร์พิมาย ถูกสร้างขึ้นในสมัยพระเจ้าสุริยวงศาที่ 1 ราวพุทธศตวรรษที่ 16 เพื่อใช้เป็นเทวสถานของศาสนาพราหมณ์ ต่อมาในสมัยของพระเจ้าชัยวรมันที่ 7 ได้ทรงกลับมาบูรณะปฏิสังขรณ์และก่อสร้างปราสาทหินพิมายเพิ่มเติมขึ้นมาอีก โดยลักษณะผังของปราสาทหินพิมายนั้นสร้างขึ้นคล้ายเขาพระสุเมรุตามคติความเชื่อเกี่ยวกับสวรรค์และโลกมนุษย์ โดยมีปราสาทหินพิมายเสมือนประหนึ่งเป็นทางเชื่อมต่อระหว่างโลกกับสวรรค์ ปราสาทหินพิมายประกอบด้วยโบราณสถานสมัยขอมที่ใหญ่โตและงดงามอลังการวางประกอบด้วย ปราสาทใหญ่ องค์กลาง มีกำแพงสี่เหลี่ยมล้อมรอบ มีซุ้มประตูสี่ทิศเป็นคูหาติดต่อ

กันโดยตลอด กำแพงสร้างด้วยหินทรายสีแดง ถัดจากลานเข้าไปจนจะถึงระเบียงคด ลงจาก ระเบียงคด จะถึงปรางค์ 3 องค์กับอาคาร 1 หลัง ปรางค์ 3 องค์ ประกอบด้วยองค์ใหญ่อยู่ตรงกลาง ปรางค์เล็กซ้ายขวา องค์ทางซ้ายสร้างด้วยศิลาแดง เรียกว่า ปรางค์พรหมทัต ฐานเป็นรูปสี่เหลี่ยม มุมปรางค์ทางด้านขวาสร้างด้วยหินทรายสีแดง ชื่อ ปรางค์หินแดง ปรางค์ใหญ่องค์กลาง คือ ปรางค์ ประธานของปราสาทหินแห่งนี้ เป็นแหล่งเรียนรู้ ประวัติศาสตร์ ภูมิศาสตร์ การตั้งถิ่นฐานเป็นบ้านเมือง ขนบธรรมเนียมประเพณี คติการเคารพนับถือศาสนา และอื่นๆ ของผู้คนสมัยก่อนประวัติศาสตร์ สิ่งก่อสร้างแห่งนี้แสดงถึงอารมณียิ่งใหญ่ของผู้ สร้างและพลังแห่งศรัทธาอันแรงกล้าที่มีต่อศาสนา

ประวัติศาสตร์ปราสาทหินพนมวันตั้งอยู่ที่ บ้านมะค่า ตำบลบ้านโพธิ์ ถนนสายโคราช-ขอนแก่น อำเภอเมือง จังหวัดนครราชสีมา เป็นโบราณสถาน สถาปัตยกรรมในคติความเชื่อของเขมรโบราณ สร้างขึ้นมาราวพุทธศตวรรษที่ 16-17 เพื่อเป็น เทวสถานเพื่อใช้ประกอบพิธีในศาสนาพราหมณ์ ต่อมาภายหลังดัดแปลงเป็นพุทธสถานเป็นปราสาท หินที่มีขนาดใหญ่เป็นอันดับ 5 ของประเทศไทย ตัวปราสาทหินพนมวันสร้างเป็นปรางค์มีฉนวน (ทางเดิน) ติดต่อกันเป็นรูปสี่เหลี่ยม พระปรางค์ มีประตูซุ้ม 3 ด้าน ซุ้มประตูด้านทิศเหนือ ประดิษฐาน พระพุทธรูปยืนปางประธานอภัย 1 องค์ ลักษณะ ศิลปะแบบบอญธยา รอบปราสาทเป็นลานกว้างมี ระเบียงคด ประกอบด้วยประตูทางเข้า 4 ทิศ ทาง ด้านทิศตะวันออกมี “บาราย” หรือสระน้ำขนาดใหญ่ประจำชุมชน เรียกว่า สระเพลง ซึ่งยังคง

สามารถใช้ประโยชน์ได้ถึงปัจจุบัน ทางด้านทิศ ตะวันตกเฉียงใต้ของปรางค์มีอาคารก่อด้วย หินทรายสีแดงเรียกว่า “ปรางค์น้อย” ภายใน ประดิษฐานพระพุทธรูปหินขนาดใหญ่ บริเวณโดย รอบปราสาทมี ระเบียงคด สร้างด้วยหินทรายและ ศิลาแลงล้อมเป็นกำแพงอยู่ ประตูทางเข้าเทวสถาน มีซุ้มประตูสลักหินทรายขนาดเล็กก่อสร้างเป็น รูปหอสองชั้นสี่ทิศ บริเวณรอบนอก ปราสาททางด้าน ทิศตะวันออกห่างจากโบราณสถานเกือบ 300 เมตร มีร่องรอยของคูน้ำและเนินดิน เรียกกัน แต่เดิมว่า “เนินนางอรพิมพ์” หรือ “เนินอรพิม” นอกจากนี้ยังพบศิลาแลงจัดเรียงเป็นแนวคล้าย ซากฐานอาคารบนเนินแห่งนี้ด้วย สันนิษฐานว่า น่าจะเป็น “พลับพลาลงทรง” ในรูปแบบพิเศษ ที่ไม่เคยพบในที่อื่นๆ ของประเทศไทย อาจใช้เป็น เรือนสำหรับรับรองเจ้านายหรือเป็นวังของ ผู้ปกครองเมืองพนมวัน แล้วก็เป็นพลับพลา พระตำหนักรับเสด็จพระเจ้าชัยวรมันที่ 7 หรือ ผู้แทนพระองค์ที่น่าจะเดินทางมาถึงปราสาท พนมวันในยุคพุทธศตวรรษที่ 18 เพื่อถวาย พระพุทธรูปพระชัยพุทธมหานาค และจากการขุด ค้นทางโบราณคดีโดยกรมศิลปากร ทำให้เรารู้ว่า ปราสาทหินพนมวันสร้างขึ้นจนเป็นยอดปราสาท โดยสมบูรณ์แต่ก็พังทลายแบบถล่มลงมาอย่าง รุนแรงทำให้ชิ้นส่วนรูปสลักที่มีอยู่ไม่มากนักกระทบ กันจนแตกหัก เรือนยอดปราสาทแตกละเอียดเป็น ชิ้นเล็กจนยากที่จะซ่อม ส่วนหน้าบันก็มีหลงเหลือ จนเกือบครบทุกด้าน มีทั้งที่ยังไม่เริ่มแกะสลักไป จนถึงแกะสลักเสร็จแล้ว (Fine Arts Department, 2001 : 22)

2. แนวคิดและลักษณะที่ปรากฏทาง
อภิปรัชญาของกลุ่มปราสาทขอม จากแนวคิด
เรื่องโลกและมนุษย์กลุ่มปราสาทขอมจะเป็น
ทั้งสสารนิยม นั่นคือ การสร้างปราสาทเป็นตัวตน
เป็นวัตถุสิ่งของจับต้องสัมผัสได้เป็นรูปธรรมชัดเจน
เป็นสิ่งก่อสร้างด้วยวัสดุสิ่งของต่างๆ มีอิฐ หิน ปูน
เป็นรูปแบบอาคารต่างๆ ดังที่ได้เห็นอยู่วันนี้
เป็นจิตนิยมที่มีจินตนาการสร้างรูปเทพเจ้าต่างๆ ช่วง
แรกเป็นเทพเจ้าสูงสุดองค์เดียวนับถือเป็นเอก
เทวนิยม มีพระอินทร์เป็นเทพสูงสุด ต่อมาได้สร้าง
เทพเจ้าต่างๆ ขึ้นมา เพื่อเคารพนับถือของสังคม
ยุคนั้น ให้เพียงพอกับความต้องการของสังคม
ซึ่งนับถือแบบพหุเทวนิยมที่เรียกว่า ตริมูรติ
มีพระพรหมรูปปั้น พระศิวะพระพัตร์แห่งกระด้าง
พระวิษณุทรงครุฑอยู่ตามปราสาท โดยที่ลักษณะ
ของเทพเจ้าต่างๆ เหล่านี้ ประชาชนที่เข้าไปชมกลุ่ม
ปราสาทขอมสามารถพบเห็นได้ทั่วไป และเป็น
ธรรมชาตินิยม เพราะมนุษย์ได้สร้างปราสาท
ตามธรรมชาติของมนุษย์ที่ต้องการใช้สอยสิ่งที่
มนุษย์ได้สร้างสรรค์ขึ้นมามากกว่าตามสภาวะเหนือ
ธรรมชาติ จึงเป็นลักษณะของเทพเจ้าในสรวง
สวรรค์ที่มนุษย์ไม่สามารถจับต้องได้ แต่ที่มนุษย์
สร้างเป็นลักษณะธรรมชาติ จึงเป็นรูปปราสาทที่
ประกอบการใช้สอยตามเจตจำนงของมนุษย์ ดังที่
ปรากฏเห็นตามภาพจิตรกรรมที่ก่อให้เกิดแนวคิด
ทางอภิปรัชญา

คำว่า “ปราสาท” (Prasada) มาจาก
รากศัพท์ภาษาสันสกฤต ซึ่งหมายถึง อาคารที่มี
ส่วนกลางเป็นห้องเรียกว่า “ห้องครรภคฤหะ” หรือ
“เรือนธาตุ” และมีหลังคาซ้อนกันอยู่หลายๆ ชั้น

เรียกว่า “เรือชั้น” หลังคาแต่ละชั้นนั้นก็ทำการ
ย่อส่วนของปราสาท โดยการนำมาซ้อนกันในรูปแบบ
ของสัญลักษณ์ แทนความหมายของเรือนฐานันดร
สูง โดยที่เป็นที่สถิตของเหล่าเทพเทวดา “ปราสาท
ขอม” หมายถึง อาคารทรงปราสาทที่สร้างขึ้นใน
วัฒนธรรมขอมหรือเขมรโบราณเพื่อนำมาใช้เป็น
ศาสนสถานในการประกอบ พิธีกรรมทางศาสนา
ทั้งในศาสนาฮินดู และพุทธศาสนานิกายมหายาน
อภิปรัชญาตามแนวทางประสาทขอมได้มี
วิวัฒนาการทางความคิดตามลำดับขั้นตอนคือ
1) ความเชื่อในธรรมชาติ 2) ความเชื่อในคติถือ
ผีสงฆ์ เทวดา 3) ความเชื่อในวิญญาณบรรพบุรุษ
4) ความเชื่อในเทพเจ้าหลายองค์ 5) ความเชื่อ
ทางร่างทรงกับพระรัตนตรัยคำว่า เชื่อ หมายถึง
เห็นตามด้วย มั่นใจ ไว้วางใจ (Royal Academy, 2003
: 372) ความเชื่อ (Beliefs) หมายถึง เห็นด้วย
มั่นใจ ไว้วางใจ และนับถือ ใจยอมรับว่าจริงแต่ต้องมี
ความรู้ตัวและความเข้าใจ เป็นผลอันเนื่องมาจาก
ความคิดและความรู้สึกของตนเองเท่านั้น โดยไม่มี
การพิสูจน์เป็นทัศนคติของแต่ละบุคคลไป ในการ
ที่จะยอมรับสิ่งที่ได้รู้ ได้เห็นโดยไม่ต้องการเหตุผล
มาอธิบาย และเป็นการยอมรับอันเกิดอยู่ใน
จิตใต้สำนึกของมนุษย์ต่อพลังอำนาจเหนือธรรมชาติ
ที่เป็นผลดีหรือผลร้ายต่อมนุษย์หรือสังคม แม้ว่า
พลังอำนาจเหนือธรรมชาติเหล่านี้ไม่สามารถจะ
พิสูจน์ได้ว่าเป็นความจริงแท้ได้ แต่มนุษย์ในสังคม
หนึ่งยอมรับ และให้ความยำเกรง การยอมรับหรือ
การยึดมั่นถือมั่นนี้อาจมีหลักฐานที่จะพิสูจน์ได้
หรือไม่มีหลักฐานที่จะพิสูจน์สิ่งนั้นให้เห็นจริงก็ได้
(The University of Chicago, 1985 : 63) ความ

เชื่อเป็นสิ่งที่มนุษย์ค่อยๆ เรียนรู้และทำความเข้าใจโลกที่เป็นมา นานหลายพันปี และเชื่อว่าความเชื่อมีอำนาจลึกลับจริงที่จะทำให้มนุษย์ได้รับผลดีผลร้าย เมื่อมนุษย์กลัว อำนาจลึกลับนั้น ก็จะกระทำสิ่งต่างๆ เพื่อมิให้ถูกลงโทษและเพื่อให้อำนาจนั้นพึงพอใจ ต่อมาจึงมีพิธีกรรมต่างๆ เพื่อบูชา เช่น สรวงสังเวทยเทพเจ้า เพราะเชื่อกันว่าสิ่งทั้งหลายทั้งปวงที่เกิดขึ้นต้องมีผู้ดลบันดาลอยู่เบื้องหลังให้เกิดขึ้นเป็นแน่แท้ ให้มนุษย์ตั้งเทพเจ้าประจำสิ่งนั้นๆ ขึ้น (Punnotok, 1985 : 350-351) ความเชื่อทางศาสนาพราหมณ์เริ่มเกิดขึ้นในอินเดียก่อนสมัยพุทธกาลเบื้องต้นมีความเชื่อพื้นฐานที่สำคัญที่สุด คือ ความเชื่อเกี่ยวกับเทพเจ้า เชื่อว่ามีความสำคัญต่อวิถีชีวิตประจำวันและจะต้องปฏิบัติตามคำสอนของพระเจ้าผู้อำนาจซึ่งได้กำหนดไว้ในคัมภีร์พระเวท และมีความเชื่อพื้นฐานอื่นๆ อีก คือ ความเชื่อทั่วไปเกี่ยวกับพระเจ้าสูงสุด ได้แก่ พระพรหม พระวิษณุ พระอิศวร หรือเรียกว่าตรีมูรติ เชื่อว่าความจริงแท้แน่นอนมีสิ่งเดียว นิรันดร์ สภาวะของเทพเจ้าหรือพรหมนั้นในลักษณะนี้มีคุณสมบัติที่สำคัญและจำเป็นอยู่ 3 ประการ คือ 1) การมีอยู่ พรหมนั้นต้องมีอยู่ในฐานะที่เป็นสาเหตุของโลก ชีวิต และสิ่งต่างๆ 2) การมีสติสัมปชัญญะ พรหมนั้นต้องมีสติสัมปชัญญะ เพราะทรงเป็นผู้สร้างสิ่งต่างๆ 3) การมีนิรามิสสุข สิ่งต่างๆ ที่มีอยู่นี้มาจากพรหม รวมทั้งความสุขอันเป็นสิ่งที่มนุษย์แสวงหาด้วย ในเมื่อพรหมเป็นผู้ให้ความสุขแก่ชีวตมันทั้งมวล ตัวพรหมเองก็ต้องมีความสุขหรือเป็นความสุขอยู่ในตัวเองด้วย เพราะต้องเป็นความสุขที่เป็นความสุขอย่างยิ่ง คือ อานันตะ หรือ

นิรามิสสุข เพราะพรหมนั้นทรงเป็นความสุขที่ปราศจากข้อบกพร่องทั้งมวล ดังนั้น ทุกประการที่มีอยู่ในพรหมนั้นต้องเป็นความสุขสมบูรณ์ด้วย (Bunsongsermsuk, 1987 : 80) ในศาสนาพราหมณ์ถือว่าแนวคิดเรื่องโลกเป็นแนวคิดพื้นฐานในคัมภีร์ต่างๆ ได้กล่าวถึงเรื่องโลก การสร้างโลก และสิ่งทั้งหลายในโลก ซึ่งถือได้ว่าเป็นลักษณะพื้นฐานทางด้านอภิปรัชญา อันจะนำไปสู่แนวความคิดเรื่องอื่นๆ คือ เรื่องพรหมัน อาตมัน ชีวตมัน ตลอดจนความสัมพันธ์ระหว่างพรหมันกับโลก เป็นต้น (Rattanaphak, 1979 : 21) ความเชื่อทั่วไปเกี่ยวกับวิญญาณ การเวียนว่ายตายเกิด ความเชื่อทั่วไปเกี่ยวกับบรรณะ ความเชื่อทั่วไปเกี่ยวกับกรรม ก่อนที่จะเกิดความเชื่อทางศาสนาพราหมณ์ขึ้นในประเทศอินเดียได้มีความเชื่อทางไสยศาสตร์อยู่ก่อนแล้วในประเทศอินเดีย และเมื่อเกิดความเชื่อทางศาสนาพราหมณ์ขึ้นในอินเดีย จึงได้มีการผสมผสานความเชื่อทางไสยศาสตร์เข้าไปในความเชื่อทางศาสนาพราหมณ์ด้วยในบางส่วน (Chalarate, 2001 : 12) ความเชื่อทางศาสนาพราหมณ์ และพระพุทธรูปศาสนาพุทธที่ปรากฏตามปราสาทขอม มีวิวัฒนาการความเป็นมา ยาวนานกับความคิดจินตนาการที่เป็นวิถีชีวิตอย่างต่อเนื่อง ที่เหมาะสมเอื้ออำนวยต่อการพัฒนาอารยธรรมและวัฒนธรรมประเพณี โดยเฉพาะอารยธรรมจากอินเดียเข้ามามีอิทธิพลต่อวิถีชีวิตความเป็นอยู่ ความคิด ความเชื่อทางศาสนาพราหมณ์ในรูปเทพเจ้าต่างๆ ด้านพุทธปรัชญา อธิบายหลักพุทธธรรมเรื่องความจริงแท้มาวิเคราะห์ด้วยเหตุผลทางปรัชญา เช่น ยอมรับความ

เป็นจริงของจักรวาลว่าสสารมีอยู่จริงโดยจิตไม่ต้องรับรู้ก็ได้ การเกิดขึ้นของมนุษย์ตามหลักชีววิทยาและวิทยาศาสตร์และจะดำเนินไปตามกฎธรรมชาติหรือกฎสากลเช่นกฎไตรลักษณ์ ปฏิจสมุปบาท ธรรมนิยาม นิพพานเป็นภาวะแท้จริงที่สุด มนุษย์จะไม่ต้องได้รับความทุกข์จากกิเลสตัณหาและไม่ต้องเวียนว่ายตายเกิดอีกต่อไป การเข้าสู่นิพพานเกิดขึ้นได้ด้วยจิตที่มีความตั้งใจอย่างสูงที่จะขจัดกิเลสตัณหาให้ได้อย่างสิ้นเชิงและปฏิบัติตามหลักมรรค 8 รวมทั้งการพิจารณาให้รู้เห็นความเป็นจริงตามหลักอริยสัจ ดังพุทธพจน์ที่ว่า “อานนทฺ สิ่งใดมีความแตกสลายเป็นธรรมดา สิ่งนั้นเราเรียกว่า “โลก” ก็อะไรเล่าชื่อว่า มีความแตกสลายเป็นธรรมดาสลาย คือ จักขุ...รูป... จักขุวิญญาณ...จักขุสัมผัสมีความแตกสลายเป็นธรรมดา แม้ความสวยอารมณ์ที่เป็นสุขหรือทุกข์ หรือมิใช่สุข มิใช่ทุกข์ที่เกิดขึ้นเพราะจักขุสัมผัส เป็นปัจจัยก็มีความแตกสลายเป็นธรรมดา” (Mahachulalongkornrajavidyalaya University, 1996)

ในแง่มุมมองความงามของปราสาทหินทั้งปราสาทหินพนมวัน และปราสาทหินพิมายจะเห็นได้จากสถาปัตยกรรมและประติมากรรมที่บ่งบอกถึงความเจริญรุ่งเรืองในแต่ละยุคของการสร้างปราสาทและความเชื่อของคนในสมัยนั้นๆ นอกจากนี้ในด้านพิธีกรรมต่างๆ ก็แสดงให้เห็นถึงความจริง ความดี ความงามทางขนบธรรมเนียมประเพณีของคนในสมัยนั้นอีกด้วย

3. แนวคิดทางอภิปรัชญาของปราสาทขอมในจังหวัดนครราชสีมาการวิเคราะห์ด้านคุณค่าของปราสาทหินพิมายและปราสาทหินพนมวัน

3.1 คุณค่าทางด้านสุนทรียศาสตร์ (Aesthetic values) คุณค่าด้านสุนทรียะ หมายถึง ความงามด้าน สถาปัตยกรรม ภาพแกะสลัก ลวดลายบนตัวปราสาทได้สนองต่ออารมณ์หรือความรู้สึกในแง่ของความงาม ในการตัดสินคุณค่าทางสุนทรียะคือการตัดสินวัตถุไม่ใช่ผู้รับรู้ แต่สัมพันธ์นิยมเชื่อเหมือนจิตวิสัยว่า คุณค่าทางสุนทรียะไม่ใช่สิ่งสมบูรณ์หรือมีค่าในตัวเองมันสัมพันธ์กับการรับรู้ทางสุนทรียะของผู้รับรู้ ดังนั้นถึงแม้คุณค่าทางสุนทรียะจะเป็นคุณสมบัติของวัตถุแต่การตัดสินคุณค่าทางสุนทรียะอาศัยเพียงวัตถุอย่างเดียวไม่ได้ เราต้องอาศัยหลักฐานจากการรับรู้ทางสุนทรียะด้วยเช่นกัน (Komutrattananon, 1996 : 91) ความงามของประติมากรรมในปราสาทหินพิมายและปราสาทหินพนมวัน มีลักษณะที่สอดคล้องและมีความสัมพันธ์กับความเชื่อศาสนา อาจกล่าวได้ว่าความมีอยู่ของความงามของประติมากรรมในปราสาทหินก็คือความดี การที่จะตัดสินว่าความงามนั้นมีอยู่หรือไม่ต้องพิจารณาถึงคุณค่าแห่งความดีไปด้วย เพราะฉะนั้นความงามของประติมากรรมในปราสาทหินจึงมีลักษณะที่ไม่เหมือนแนวคิดตะวันตก ความงามของประติมากรรมในปราสาทหินพิมายและปราสาทหินพนมวันนอกจากจะมีคุณค่าทางสุนทรียภาพแล้ว แต่ก็ยังมีประติมากรรมที่ให้ความจริงทางอภิปรัชญา ความดีทางจริยศาสตร์อีกด้วย

3.2 คุณค่าทางด้านจิตใจ ปราสาทหินพิมายและปราสาทหินพนมวันนับว่าเป็นปราสาทที่มีศิลปะที่เก่าแก่ที่สุด สร้างขึ้นเพื่อประโยชน์ในทางไสยศาสตร์ ศาสนา กิจ การปกครอง การเมือง

และเพื่อประโยชน์อย่างอื่น มีความสำคัญที่เกี่ยวข้องกับชีวิตความเป็นอยู่ของมนุษย์ ตั้งแต่สมัยโบราณจนถึงปัจจุบัน จุดมุ่งหมายการสร้างผลงานประติมากรรมซึ่งแต่เดิมสร้างขึ้นเพื่อเป็นศูนย์รวมจิตใจของประชาชน อันเกี่ยวกับศาสนา พระมหากษัตริย์หรือผู้ปกครองประเทศ ในการกราบไหว้บูชาสิ่งศักดิ์สิทธิ์คู่บ้านคู่เมืองของคนในชุมชน จนเป็นประเพณีบวงสรวงบูชาสิ่งศักดิ์สิทธิ์ของปราสาทหินเป็นประจำปี ดังเช่นประเพณีบวงสรวงกราบไหว้บูชาสิ่งศักดิ์สิทธิ์ของปราสาทหินพิมาย คู่บ้านคู่เมืองของชาวพิมายจังหวัดนครราชสีมา ที่จัดขึ้นในช่วงเดือนพฤษภาคมของทุกปี ประติมากรรม ที่สร้างขึ้นในคติความเชื่อทางศาสนาฮินดู และคติความเชื่อในพระพุทธรูปศาสนาพุทธนิกายมหายาน ซึ่งปรากฏในส่วนต่างๆ ของปราสาท เช่น บนทับหลัง หน้าบัน กลีบบนปูนปรangk เสา และยังเป็นปราสาทขอมที่เกี่ยวข้องกับศาสนาพุทธนิกายมหายาน ในสมัยพระเจ้าชัยวรมันที่ 7 ดังนั้นคุณค่าจิตใจของปราสาทหินจึงหมายถึงตัวของประติมากรรมที่เป็นสถานที่อันศักดิ์สิทธิ์และมีความศรัทธาของพื้นที่ปราสาทหินพิมายและปราสาทหินพนมวัน ซึ่งเป็นความจริงทางจิตนิยมของอภิปรัชญา

3.3 คุณค่าทางด้านประวัติศาสตร์ ปราสาทหินพิมายและปราสาทหินพนมวัน จังหวัดนครราชสีมา ประกอบด้วยศาสนสถานสมัยขอมที่ใหญ่โตและงดงามอลังการ เป็นแหล่งโบราณคดีที่มีคุณค่าทางประวัติศาสตร์ ประวัติศาสตร์ของปราสาทหินพิมายและปราสาทหินพนมวัน จึงเป็นปราสาทหินที่มีขนาดใหญ่ จากหลักฐานศิลาจารึก

และรูปแบบทางศิลปะบ่งบอกว่าปราสาทหินได้ถูกสร้างขึ้น เป็นเป็นเทวสถานของศาสนาพราหมณ์ เชื่อกันว่าเป็นต้นแบบแห่งปราสาทนครวัดของเขมร เป็นแหล่งรวมอารยธรรม โบราณวัตถุศิลปะขอมเอาไว้จำนวนมากและน่าสนใจที่สุดในประเทศไทย ถือว่าเป็นอภิปรัชญาทางด้านจิตนิยมที่ทรงคุณค่าในทางประวัติศาสตร์ของประเทศไทย

3.4 คุณค่าทางด้านภูมิปัญญาของปราสาทหินพิมายและปราสาทหินพนมวัน ลักษณะการก่อสร้างปราสาท มีแผนผังแสดงถึงการก่อสร้างอาคารโดยใช้แกนทิศเป็นหลัก อันเป็นที่นิยมมาตั้งแต่ประมาณพุทธศตวรรษที่ 16 ด้วยอาคารสร้างหันหน้าไปทางทิศตะวันออก ซึ่งพบทั่วไปสำหรับศาสนสถานทั้งในประเทศกัมพูชาและไทย ประกอบด้วยอาคารขนาดแตกต่างกัน เช่น พลัปปลา ชุมประตูทางเข้า ปราสาทประธาน ซากปราสาทอิฐ ปรangkน้อย และเปียงคดล้อมรอบปราสาท ขึ้นส่วนระดับสถาปัตยกรรมที่ปรากฏลดหลาดและสลับที่พบจากปราสาทพิมายและปราสาทหินพนมวัน มีรูปแบบศิลปะเป็นที่นิยมในช่วงก่อนพุทธศตวรรษที่ 16-17 และขึ้นส่วนเหล่านี้ไม่สามารถนำมาประกอบติดตั้งเข้ากับส่วนใดๆ ของปราสาทสันนิษฐานว่าอาจเป็นขึ้นส่วนสถาปัตยกรรมหรือกลุ่มปราสาทอิฐที่ปรากฏอยู่โดยรอบ ขึ้นส่วนเหล่านี้ได้แก่ ทับหลัง ขึ้นส่วนหน้าบัน และเสาประดับกรอบประตู ซึ่งบางชิ้นได้ถูกนำไปใช้เป็นวัสดุก่อสร้างศาสนสถานสมัยหลังด้วย นอกจากนี้ลักษณะพิเศษของปราสาทหินพิมาย คือ ปราสาทหินแห่งนี้สร้างหันหน้าไปทางทิศใต้ต่างจากปราสาทหินอื่นที่มักหันหน้าไปทางทิศตะวันออก

สันนิษฐานว่าเพื่อให้หันรับกับเส้นทางที่ตัดมาจากเมืองยโสธรปุระเมืองหลวงของอาณาจักรเขมร ซึ่งเข้าสู่เมืองพิมายทางด้านทิศใต้ ถือเป็นคุณค่าด้านภูมิปัญญาของคนในสมัยนั้นทั้งสิ้น

3.5 คุณค่าทางสังคม ปราสาทหินพิมายและปราสาทหินพนมวัน ถือเป็นเทวสถานและพุทธสถานที่สังคมให้ความเคารพความเชื่อความศรัทธามาตั้งแต่สมัยที่ก่อสร้างเสร็จ ถือเป็นเครื่องยึดเหนี่ยวจิตใจของสังคมตลอดมา ตามความเชื่อทางศาสนา ทั้งศาสนาพราหมณ์และพุทธศาสนา ควบคู่กันและยังถือเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมที่มีคุณค่าทางประวัติศาสตร์สร้างรายได้ให้แก่ชุมชนในท้องถิ่นได้เป็นอย่างมาก

จากผลการวิจัยสรุปว่า การศึกษาสถาปัตยกรรมของปราสาทหินในจังหวัดนครราชสีมาที่สำคัญ 2 แห่งคือ ปราสาทหินพิมาย และปราสาทหินพนมวัน สามารถชี้ได้ว่าสถาปนิกได้ออกแบบปราสาททั้ง 2 ตามคติของจักรวาลและมณฑลในพุทธศาสนา นิยามหายาน คู่กับศาสนาพราหมณ์ โดยการใช้กระบวนการศึกษาจากถาวรวัตถุอาคารที่มีศักดิ์สูงสุดไปสู่อาคารที่มีศักดิ์ต่ำกว่า เพื่อหาความหมายและระบบสัญลักษณ์ของสถาปัตยกรรมในแนวทางอภิปรัชญาของปราสาทขอมในจังหวัดนครราชสีมา

ความงามของสถาปัตยกรรมประสาทหินพิมายและปราสาทหินพนมวัน ถือเป็นความงามเชิงคุณค่าคือ ความงามที่มีความสมบูรณ์ในตัวเอง มีคุณค่าคงที่ ไม่ผันแปร ไม่ขึ้นอยู่กับสิ่งภายนอก เช่นบุคคลที่เข้าไปเกี่ยวข้อง แต่มีคุณค่าในตัวเองไม่ว่ามนุษย์จะเข้าไปเกี่ยวข้องหรือไม่ก็ตาม ความงามนั้นยังคงอยู่และจะปรากฏออกมาในลักษณะที่เป็น

เชิงคุณค่าเมื่อมนุษย์เข้าไปเกี่ยวข้องทั้งด้านคุณค่าทางสุนทรียศาสตร์ คุณค่าทางจิตใจ คุณค่าทางประวัติศาสตร์ คุณค่าทางภูมิปัญญา และคุณค่าทางสังคม

กล่าวโดยสรุปแล้ว ปรัชญาเรียกรวมๆ ว่า “ความคิด” (idea) และเราก็ปฏิเสธไม่ได้ว่าความคิดไม่มีอยู่ เพราะสิ่งทั้งหลายที่เราคิดล้วนเป็นความคิดทั้งสิ้น ผลของความเชื่อเชิงอภิปรัชญานำไปสู่ความรู้ที่เป็นญาณวิทยา จริยศาสตร์ และสุนทรียศาสตร์ ตามด้วยพิธีกรรมต่างๆ เป็นแนวคิดทางอภิปรัชญาที่มีต่อปราสาทขอมในจังหวัดนครราชสีมา

6. ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะเพื่อการนำไปปรับใช้เพื่อเป็นแนวทางในการดำเนินการอย่างเป็นระบบและสามารถปฏิบัติได้ ดังต่อไปนี้

1. คนในท้องถิ่นควรร่วมมือกันอนุรักษ์รักษาโบราณสถาน ปราสาทหินพิมายและปราสาทหินพนมวัน เพื่อให้ทางการได้ประกาศขึ้นทะเบียนเป็นมรดกโลกต่อไป

2. หน่วยงานในท้องถิ่นทำการสำรวจและช่วยกันอนุรักษ์รักษาโบราณสถาน ปราสาทที่มีอยู่ในชุมชนของตน เพื่อช่วยรักษามรดกของชาติไว้ให้นุชนรุ่นหลังได้ศึกษาประวัติความเป็นมาต่อไปและให้อยู่คู่ชุมชนสืบต่อไป

3. สถานศึกษาต่างๆ ควรจัดทำเป็นหลักสูตรท้องถิ่นหลักสูตรเกี่ยวกับประวัติศาสตร์ โบราณสถาน ปราสาทขอม ความเป็นมา วิธีการอนุรักษ์รักษาคุณค่าในด้านลักษณะและอื่นๆ

7. องค์ความรู้ที่ได้รับ

ผลของความเชื่อเชิงอภิปรายนำไปสู่ความรู้ที่เป็นความจริง ความดีและความงามตามด้วยพิธีกรรมต่างๆ สรุปเป็นองค์ความรู้แนวคิดทางอภิปรายที่มีต่อปราสาทขอมในจังหวัดนครราชสีมา

1. มนุษย์ประกอบด้วยกายและจิต จิตเป็นผู้ใช้ กายเป็นผู้รับใช้ มนุษย์ไม่ควรเป็นทาสของวัตถุ แต่ต้องเป็นทั้งนายของตนเองและของปราสาทขอม

2. ความจริงนามธรรมของปราสาทขอม เช่น ความดี ความงาม เป็นสิ่งตายตัวไม่ขึ้นกับกาลเวลา บุคคล สังคม สภาพแวดล้อม ไม่ว่าจะเป็น

บุคคลที่เกิดในที่ใด ยุคใด สมัยใดก็เข้าถึงความเจริญนามธรรมเดียวกันได้ทั้งสิ้น เป็นสิ่งที่แน่นอนตายตัวเป็นนิรันดร์ และอกาลิก

3. กฎเกี่ยวกับความจริง นามธรรมเกี่ยวกับปราสาทขอมเป็นกฎสากล เป็นเช่นนั้นเสมอเช่นเดียวกับกฎธรรมชาติทางวัตถุ เช่นกฎฟิสิกส์ที่เป็นอยู่เช่นนั้นโดยธรรมชาติ

4. การที่คนเราให้มาตรฐานคุณค่าแตกต่างกันของปราสาทขอม เป็นเพราะยังเข้าไม่ถึงความจริงแท้ เมื่อเข้าถึงแล้วก็จะพบความจริงสากลเดียวกัน เช่นความจริงที่ศาสตร์ทั้งหลายอันได้แก่ ญาณวิทยา จริยศาสตร์ และสุนทรียศาสตร์ เป็นความจริงอย่างเดียวกัน

References

- Bunsongsermsuk, P. (1987). Thoughts about God in the autopsy. *Research report*. Bangkok : Chulalongkorn University.
- Chalarate, P. (2001). Metaphysics in the beliefs and religious rituals of Brahma in Nakhon Si Thammarat. *Research report*. Chiang Mai : Chiang Mai University.
- Changkwanyuen, P. (2006). *Philosophy and way of life*. Bangkok : Arun Printing Partnership.
- Fine Arts Department. (2001). *Prasat Hin Phanom Wan*. Nakhon Ratchasima : Office of Archeology and National Museum 9.
- Mahachulalongkornrajavidyalaya University. (1996). *Thai Tipitaka Version of Mahachula logkornrajavidyalaya*. Bangkok : Mahachulalongkornrajavidyalaya Printing House.
- Panyaharn, N. (2008). Buddhist Aesthetics in Muang Nan Textiles. *Research report*. Chiang Mai : Chiang Mai University.
- Phramaha Samai Thammasaro (Kong Hom). (2014). Analytical study of aesthetic concepts Sculpture in Prasat Hin Phimai. *Master of Arts*. Graduate School : Mahachulalong kornrajavidyalaya University.

- Phramaha Udom Panyapo (Athasatsri). (2004). A study of aesthetics of Buddhist art: a case study of the Buddha statues of Ayutthaya period. *Research report*. Ayutthaya : Mahachulalongkornrajavidyalaya University.
- Punnotok, T. (1985). *Folk culture: beliefs and beliefs*. Bangkok : Chulalongkorn University.
- Rattanaphak, U. (1979). Concept of the world in the philosophy of India in Asika. *Research report*. Bangkok : Chulalongkorn University.
- Royal Academy. (2003). *Royal Academy Dictionary 1999*. Bangkok : Nammee Book Publication.
- The University of Chicago. (1985). *The New Encyclopaedia Britannica*. Chicago : University Chicago Press.